

POROČILA – OCENE

DESETNICA 2018

Desetnica je nagrada za otroško in mladinsko književnost, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev za uveljavljanje izvirnega otroškega in mladinskega leposlovja znotraj Društva slovenskih pisateljev kakor tudi v širši javnosti.

Nagrada je namenjena širšemu priznavanju ter uveljavljanju otroške oziroma mladinske literature v stanovski organizaciji, literarnokritiški stroki in javnosti. Izvirna otroška in mladinska literatura je že dolga desetletja na visoki ravni ter sodi med najbolj brano domače leposlovje. Obenem pomeni temelj oblikovanja bralnih navad in ljubezni do branja. Potreba po stanovski nagradi pomeni enega osnovnih korakov do dokončnega izenačevanja statusa mladinske literature z nemladinsko, tako znotraj Društva slovenskih pisateljev kot v širši javnosti.

Nagrado Desetnica za najboljše otroško in mladinsko delo v poeziji ali prozi Društvo slovenskih pisateljev podeljuje vsako leto v mesecu maju za obdobje zadnjih treh let izključno članom Društva

slovenskih pisateljev, ki ustvarjajo v slovenskem jeziku. Nagrado podeli na podlagi izbora, ki ga pripravi strokovnjak za mladinsko književnost, o izboru pa odloča pet- do sedemčlanska žirija v sestavi mladinskih in nemladinskih avtorjev, ki so izključno člani Društva slovenskih pisateljev. Nihče od članov žirije hkrati s svojim delom ne more sodelovati v izboru ali se potegovati za nagrado.

Žirijo za nagrado desetnica 2018 so sestavljali: Miljana Cunta, Ksenija Jus, Jana Kolarič (predsednica), Ifigenija Simonovič, Ivo Stropnik. Izbor knjig za žirijo je, tako kot vsa prejšnja leta, pripravila strokovna sodelavka žirije redna prof. dr. Dragica Haramija.

Mariborska knjižnica je na pobudo Društva slovenskih pisateljev 10. 1. 2018 podala seznam mladinskih knjig, ki so izšle med 1. 1. 2015 in 31. 12. 2017. Hkrati je Društvo slovenskih pisateljev pripravilo seznam članov društva (teh je bilo na navedeni datum 317 in en pridružen član).

Na seznamu, ki je bil oblikovan po abecednem redu avtorjev, in sicer za vsakega avtorja za vsa tri leta hkrati, je bilo 1168 enot gradiva, pri čemer so bili že ob pripravi seznama izločeni ponatisi. S seznama so bile nato izločene še knjige avtorjev, ki niso člani društva. Pri članih društva so bile izločene ponovne izdaje knjig in izdaje knjig v tujih jezikih, pa tudi informativne in informativno-leposlovne knjige ter knjige, ki so bile za nagrado desetnica že nominirane. Izločene so bile tudi vse knjige članov žirije za desetnico. Kriterije, zapisane v Statutu

o nagradi desetnica, je v letu 2018 izpolnjevalo 86 knjig.¹

Žirija je najprej izbrala deset finalistov. Utemeljitev komisije navajamo po abecednem redu avtorjev:

Bauer, Jana: *Groznovilca in divja zima*. Ilustrirala Caroline Thaw. Ljubljana: KUD Sodobnost International, 2017.

Jana Bauer bralcem v hudomušnem otroškem romanu, v katerem nadaljuje zgodbo prebivalcev Hude hoste, pričara toplino babičine kuhinje na snežen zimski dan. K temu pripomorejo tudi nežne in pravljlične ilustracije Caroline Thaw. K majhni divji vili z rogovilcema v laseh se vrnemo namreč sredi zime, ki jo avtorica vseskozi lirično opisuje. Pestre dogodivščine (reševanje groznovilce z zrakoplovom, preganjanje zime ipd.) so predstavljene s tretjeosebno pripovedjo antropomorfiziranih gozdnih živali z izdelanimi značaji in prepoznavnim načinom govora. Prisoten je tudi humor – tako z igro besed kot s situacijsko komiko ter vloženi igrivi pesmimi. Zaokrožena celota je zabavna, a poučna zgodba, ki bralca že na začetku preseli v fantazijski svet.

Dekleva, Milan: *Strahožer*. Ilustrirala Suzi Bricelj. Jezero: Morfemplus, 2016. Milan Dekleva, pisatelj, pesnik, dramatik, skladatelj in novinar, je v *Strahožeru* najmlajšim bralcem mojstrsko opisal znani rek, da so vsi strahci od zunaj nevidni, od znotraj pa jih ni. Glavna junakinja zgodbe, Lili, ki ji oče zaupa do te mere, da jo za kratek čas pusti samo, ima namreč čisto pravega prijatelja, prijaznega duhca, s katerim pogumno preganjata vse strahove, pa naj gre za mešalnik ali temne kotičke v stanovanju, kjer radi živijo strahci. Izjemna kombinacija besed in ilustracij, ki jih je prispevala Suzi

Bricelj, otroški domišljiji odpira preprosti način, kako se spopasti z elementarnimi koraki k samostojnosti. S tega zornega kota se Strahožer ne bere in gleda samo kot slikanica za najmlajše, temveč tudi kot odlično pedagoško pomagalo in univerzalna tema. Biti sam doma tako postaja avantura, ki si jo bodo morda želeli privoščiti mnogi najmlajši bralci.

Kermauner, Aksinja: *Žiga špaget je za punce magnet*. Ilustriral Zvonko Čoh. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, 2017.

Glej utemeljitev žirije ob podelitvi nagrade.

Kodrič Filipič, Neli: *Povej mi po resnici*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2017.

Glavna protagonista romana, Simon in Eva, se vsak iz svojih vzgibov umikata v laži. Simon se iz disfunkcionalne družine zateče v računalniške igrice, Eva eksperimentira s svojo podobo na spletnih omrežjih. Njuno zблиžanje kot osrednji agens pripovedi odpre pandorino skrinjo potlačenih strahov in bolečin. Aktualna in pereča družbena problematika zasvojenosti z virtualnimi svetovi je v delu *Povej mi po resnici* obravnavana skozi polifonijo glasov, kar omogoči kompleksno obravnavo teme. V napeti zgodbi dveh mladih se razpirajo dileme časa, ki spretno briše mejo med realnostjo in fikcijo, s tem pa ustvarja neslutene osebne in družinske drame.

Konc Lorenzutti, Nataša: *Kdo je danes glavni*. Ilustrirala Tanja Komadina. Dob pri Domžalah: Miš, 2015.

V realistični pripovedi *Kdo je danes glavni* spoznavamo velike težave male deklince, ki si predvsem želi čim prej odrasti. Kot najmlajša v veččlanski družini je neučakana, ko vidi, kako njene

¹ Poročilo o izboru nagrade je uredništvu revije posredovala Dragica Haramija.

sestre in bratje počnejo vse tiste stvari, o katerih sama le sanja. V izčiščenem jeziku podane kratke epizode iz realnega življenja ne namigujejo na usodne zaplete in travmatične voze v ozadju deključinega sveta, a prav v tem je njihova moč. Z razbiranjem čustvenih leg, ki jih prebujajo povsem vsakdanji dogodki, pisateljica upoveduje pristno notranjo napetost, ki se poraja med najzgodnejšim orientiranjem v svetu, ko se mladi um že odloča med strahom in pogumom, med zapiranjem in zaupanjem.

Košuta, Miroslav: *Ponikalnice: petin-sedemdeset ugank in ena ugotovitev.* Ilustrirala Suzi Bricelj. Dob pri Domžalah: Miš, 2017.

Poezija je izrekanje nečesa navadnega na nenavaden način. Uganke so napisane po tem zlatem pravilu. Miroslav Košuta je resen pesnik, a prisrčnost njegovih ugank je v tem, da pravzaprav niso prepuščene ugibanju, temveč izumljanju izvirnih opisov reči in pojavov iz vsakdanjega življenja. Kako opisati onesnažen zrak? Jadra pač hrepenijo po vetru, zebra je lahko srni podobna žival ali pa oznaka na cesti. Če bi bila človeška ribica večja, bi bila pač riba. Nič pretresljivega, bi rekli, a te uganke so tako preprosto dobrovoljne, da spodbujajo otroke, da jih začnejo oblikovati tudi sami. Pesnik brklja okrog sebe, iz zakladnice izbrska kakšno staro besedo, kakšni besedi pripiše nov naglas ali pomen. Vse je igra. Iz knjige ugank diši povabilo: sestavi uganko še ti!

Pregelj, Sebastijan: *Do konca jezera in naprej.* Ilustriral Jure Engelsberger. Dob pri Domžalah: Miš, 2016.

V zgodovinski pripovedi za otroke Sebastijan Pregelj ponazori vsakdanje življenje pred tisoč leti, ne da bi naredil prepad med preteklostjo in sedanostjo. Deček Brin gre rad po svojih poteh, komaj čaka, da bo odrasel. Odraste skozi izkušnjo. Od poglavja do poglavja se srečuje z

opravili odraslih, s kovačijo, lončarijo, s poljedelstvom, ribolovom in živinorejo. Veliko vlogo igrajo živali, pojavijo se v sanjah, prerokbah in na vsakdanji poti. Deček sreča tudi pogumno in iznajdljivo deklico Črno, ki ji sledi v votlino, kjer živijo skrivnostna bitja in kjer so kosti prednikov. Stare jamske poslikave spregovorijo o še bolj davnih časih. Preteklost je lahko bakla, ki razsvetljuje sedanost.

Radovanovič, Vesna: *Petelinček in kraljevska ptica.* Ilustrirala Kristina Krhin. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc, 2016.

Na prvi pogled preprosta zgodba o pavu, ki se po spletu okoliščin znajde na drugi kmetiji, daleč stran od svoje družice, med kokošmi in petelini, je večplastna in nosi pomembno sporočilo. Spremljajo jo bogate in barvite ilustracije Kristine Krhin. Avtorica Vesna Radovanovič predstavlja pava kot tujca v neznanem okolju, ki se ga njegovi prvotni bivalci zaradi drugačnosti bojijo in ga ne sprejemajo. Mislijo, da je zaradi svojega razkošnega repa ošaben. Šele ko se z njim spoprijatelj mlad petelinček in jih pav reši pred roparskim pohodom kanje, vidijo, da pravzaprav ni kaj dosti drugačen od njih in ga sprejmejo medse. Želja po sprejetosti in sprejemanje različnosti sta predstavljeni kot univerzalna vrednota, ki presega fikcijo in prenaša pomemben nauk na mlade bralce.

Štefan, Anja: *Bobek in zlate kokoši.* Ilustrirala Polona Lovšin. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2017.

Po slikanici *Bobek in barčica*, ki se je dodobra zasidrala med najmlajšimi bralci tudi v obliki otroške predstave, je avtorica tokrat mojstrsko spletla zgodbo o Bobku, nekoliko samosvojem in upornem dečku, ki po prepiru doma sklene, da bo novi dom našel v gozdu. A ker je gozd velik in temačen, svetloba dne

pa mnogo prekratka za izgradnjo varnega bivališča, se mali junak zateče v kokošnjak. Tam živijo čisto prave zlate kokoši, ki zobajo zlato proso in nesejo zlata jajca. Kokoši Bobka zaščitijo in mu povedo, da zlata jajca niso navadna jajca. Vsako od njih mu namreč izpolni eno željo. Bobek je pameten fant, ki ob zanimivih dogodivščinah hitro ugotovi, da si pravzaprav najbolj od vsega želi samo vrnitve domov, kar mu, ko se njegova »jeza« poleže, tudi uspe. Novo delo umetniškega tandema Štefan/Lovšin bo med mladimi bralci brez dvoma poželo občudovanje in nemara spodbudilo tudi odrsko uprizoritev.

Tratnik, Suzana: *Tombola ali življenje!* Ljubljana: Mladinska knjiga, 2017. Gl. utemeljitev žirije ob podelitvi nagrade.

Podelitev nagrade je bila 31. maja 2018 v prostorih Društva slovenskih pisateljev.

Desetnico 2018 sta prejeli **AKSINJA KERMAUNER** za pravljico *Žiga špaget je za punce magnet* in **SUZANA TRATNIK** za roman *Tombola ali življenje!*. Podelitev je bila 31. maja 2018 v prostorih Društva slovenskih pisateljev.

Utemeljitvi žirije:

Aksinja Kermauner: *Žiga špaget je za punce magnet*. Ilustriral Zvonko Čoh. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, 2017.

Aksinja Kermauner je izdala prvo mladinsko delo leta 1996 (informativno knjigo *Kakšne barve je tema?*), s katerim je začrtala večji del svojega ustvarjanja za otroke in mlade: v svojih delih se namreč (tudi motivno-tematsko) ukvarja predvsem s slepoto in slabovidnostjo oz. z odnosi med polnočutnimi ljudmi in ljudmi s posebnimi potrebami. Je avtorica prvih izvirnih leposlovnih besedil v lahkem branju (doslej je izšla povest *Cvetje in ogenj*, 2016). V dela vnaša

Vsi nominiranci so svoja dela predstavili na prireditvi, namenjeni otrokom, ki je bila 17. maja 2018 v prostorih Pionirskega doma v Ljubljani. Vir: *Bukla*

elemente humorja, predvsem pa optimizem, za katerega se dozdeva, da je v sodobnosti nekako preživeta kategorija. Enako velja tudi za nenehno spominjanje na pomembnost prijateljstva ter razumevanja med ljudmi (predvsem preseganje medgeneracijskih konfliktov) in na skrb za okolje.

Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije je izdala nagrajeno slikanico *Žiga špaget je za punce magnet* s pomočjo sredstev Ministrstva za kulturo, in sicer z namenom približati knjigo osebam z okvaro sluha. Gre za nadaljevanje zgodbe z naslovom *Žiga špaget gre v širni svet* (ta je izšla v dveh slikaniških variantah, v brajici in v drugi knjigi v slovenskem znakovnem jeziku). Špaget se odpravi v svet, ki je zanimiv: po doživljanju s plesnimi glisticami sreča vezalko Zalko. Zaljubi se vanjo, toda ona je žal že vezana. Tedaj prileti vrana Morana, da bi jo pojedla, a jo Žiga reši. Čeprav je postal njen srčni junak, se poslovita, ker gre Žiga novim dogodivščinam naproti. Besedilo je prilagojeno razumevanju gluhih in gluhoslepih oseb v Sloveniji, zato je natisnjeno v slovenskem znakovnem jeziku (v obliki risb kretenj), v povečanem tisku in v brajici, slikanica je opremljena tudi s QR kodo, kjer je možno zgodbo spremljati tudi v videoposnetku pripovedovalke v slovenskem znakovnem jeziku, zapisano je tudi v lahkem branju. Jezikovni minimalizem, ki pa si vendarle dovoli neologizme (npr. *Zaglistaj z nami!*), kar smo opazili že v prvem delu (*Žiga odšpageta v svet*, jabolko se je skoraj *popeškalo* od strahu, na koncu pa špagetu *popočlja* v slovo) in besedne igre (npr. s stalnimi besednimi zvezami *Testenine se ne damo kar tako!*), odlično dopolnjujejo Čohove ilustracije. Predvsem pa je delo samo po sebi velika spodbuda za vse polnočutne, da bi razumeli in sprejemali različnosti, da bi torej vsi skupaj postali bolj strpni.

Suzana Tratnik: *Tombola ali življenje!*

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2017.

Avtorica, morebiti bolj prepoznavna kot pisateljica angažirane proze za odrasle, je doslej izdala tri mladinska dela, *Zafuškana Ganca* (2010), *Ime mi je Damjan* (2001 in dva ponatisa 2014) in mladinski realistični roman *Tombola ali življenje!* (2017), s katerim je bila nominirana za nagrado modra ptica (2016).

Roman je izsek iz vsakdana 16-letne Prekmurke Mije, ki je pustila šolo in se preizkuša v raznih zaposlitvah. To je viharen čas tudi na čustvenem polju: zaljubi se v fanta prijateljice (tudi polsestre, česar še ne ve), doživi ljubezensko izdajo, na novo zakoliči odnos do očeta, prehodi pot do pekla in celo poskusi napraviti samomor, ki se ji ponesreči ... Ves čas pa se trudi najti srečo ali vsaj njen nadomestek v obliki tombole, srečk in kart za šloganje, dokler ne najde sanjskega poklica – popravljanja *peciklov* – in dozori. Osebe v romanu zažarijo v močnih karakternih barvah, galerija likov je slikovita: vsakdo je poseben. Še zlasti inovativna je zgradba, saj je uvod v posamezna poglavja kratka zgodba na temo *hitre* sreče, ta se nikoli ne izteče dobro. Na koncu – kot v napetih kriminalkah – sede vsak kamenček mozaika na svoje mesto in osmisli celoto, ki je smešna in žalostna hkrati. Pri tem se razgrne vsa ironija Čenovega napačno zapisanega tatuja: namesto *born to lose* (po znameniti skladbi Rayja Charlesa) ima napisano *louse* (gnida). Pisateljica v jedrnatem razpletu poda oris stanja literarnih likov v trenutku, ko se predstavitev izseka iz Mijinega življenja zaključí. Predvsem pa roman odpira vprašanje družbene neenakosti, ki se razkrije skozi Mijin notranji monolog (2017: 162): »/.../ Ko ti rečejo, da si pametna, glede na to, iz kakšne družine si. Ko ti rečejo Rom, a mislijo cigan. Ko ti rečejo, da ti je treba pomagati, a mislijo, da se te morajo nekako znebiti. Ko tvoje nove

kavbojke premerijo s prisiljenim, kislim nasmeškom. Ko te s pogledom prečrtajo, ker si preveč dovoliš, glede na poden, s katerega si.« Kaže, da so odrasli bolj izgubljeni v iskanju svoje identitete kot večina mladostnikov – slednji so (z nekaterimi izjemami) le malce neučakani velikega življenja in izpolnitve sanj.

Vir: Aksinja Kermauner, osebni arhiv

Dosedanji dobitniki nagrade:

- 2018 – Aksinja Kermauner, *Žiga špaget je za punce magnet* in Suzana Tratnik, *Tombola ali življenje!*
- 2017 – Vinko Möderndorfer, *Kit na plaži*
- 2016 – Marjana Moškrič, *Sanje o belem štrpedu*
- 2015 – Mate Dolenc, *Mali princ z otoka*
- 2014 – Vinko Möderndorfer, *Kot v filmu*
- 2013 – Janja Vidmar, *Kebarie*
- 2012 – Feri Lainšček, *Pesmi o Mišku in Belamiški*
- 2011 – Bina Štampe Žmavc, *Cesar in roža*; Milan Dekleva, *Pesmarica prvih besed*
- 2010 – Dim Zupan, *Hektor in male ljubezni*: zgodba nekega Hektorja

- 2009 – Marjana Moškrič, *Stvar*
- 2008 – Andrej Rozman Roza, *Kako je Oskar postal detektiv*
- 2007 – Bina Štampe Žmavc, *Živa hiša*
- 2006 – Janja Vidmar, *Zoo*
- 2005 – Slavko Pregl, *Usodni telefon*
- 2004 – Mate Dolenc, *Leteča ladja*

ČOPOVI DIPLOMI 2017

Čopove diplome in Čopova priznanja so najvišje državne nagrade za izjemne uspehe na področju knjižničarstva, ki so širšega družbenega pomena in prispevajo k napredku knjižničarske stroke. Čopova diploma in Čopovo priznanje sta poimenovana po slovenskem knjižničarju in učenjaku Matiji Čopu.

Čopova diploma se podeli za izredno pomembno življenjsko delo na področju knjižničarstva, ki je širšega pomena in prispeva k ugledu in napredku knjižničarske stroke. Čopove diplome se podeljujejo posameznikom, ki so člani rednih ali pridruženih članov Zveze. Čopovo diplomu lahko posameznik prejme le enkrat.

Čopovo priznanje se podeli za enkratne dosežke, ki so plod izvirnih strokovnih pristopov ali za posebne zasluge pri popularizaciji knjižničarstva, krepitvi ugleda knjižničarjev, knjižnic in knjižničarske stroke v javnosti ter za zasluge pri razvoju knjižnične dejavnosti. Čopova priznanja se podeljujejo posameznikom, ki so člani rednih članov Zveze, rednim članom Zveze ter pridruženim članom Zveze. Izjemoma se Čopova priznanja podeljujejo tudi drugim organizacijam, ki podpirajo delovanje Zveze in njenih članov oziroma imajo posebne zasluge za popularizacijo in napredek knjižničarske stroke. Čopovo priznanje lahko posameznik ali organizacija prejmeta večkrat.